دکتر علی منتصری*

اجتماعی

مصرف دارو برحسب گروههای درمانی

مقدمه:

در فاصله ده سال (۱۹۷۶ تا ۱۹۸۵) میزان مصرف دارو در دنیا از ۴۳ میلیارد دلار به ۹۴/۱ میلیارد دلار رسیده است، که بطور متوسط سالی ۹/۱% رشد نشان میدهد.

به همان نسبت که مصرف دارو بالا رفته، مصرف سرانه دارو نیز در دنیا از ۱۰/۳ دلار در سال ۱۹۷۶ به ۱۹/۴ دلار در سال ۱۹۸۵ افزایش یافته است.

ارقام کلی در مورد نحوه مصرف دارو در سال ۱۹۸۵ گویای این حقیقت است که $\frac{3}{4}$ داروهای تولیدی دنیا توسط ۲۷% جمعیت درکشورهای پیشرفته، و ۲۱% از داروها توسط ۷۵% جمعیت درکشورهای درحال توسعه مصرف شده است (شکل ۱). علت اصلی عدم تعادل رشد مصرف با رشد جمعیت، بدلیل اختلاف مصرف سرانه داروست. رشد سالانه دارو در کشورهای پیشرفته ۹/۶ درصد، ودرکشورهای درحال توسعه ۷/۲ درصد است. به عبارت دیگر، در سال ۱۹۸۵ جمعیت ۱/۲ میلیاردی کشورهای مترقی در حدود ۷۵ میلیارد دلار، و۴میلیارد جمعیت کشورهای درحال توسعه فقط ۲۰ میلیارد دلار دارو مصرف کرده‌اند (جدول شماره۱). بنابراین مصرف دارو به نوعی بستگی به امکانات کشورهای مختلف از نظر تأمین دارو و درمان داشته، وحقیقتا" تأمین داروهای مورد نیاز با قیمت مناسب، بدون درنظر گرفتن مصرف بی‌رویه آن، نشان از توانائی و قدرت ایجاد رفاه بیشتر در هر جامعه را دارد. همانطوریکه در شکل شماره ۲ ملاحظه میگردد، باوجود سهم پائین مصرف دارو در کشورهای درحال توسعه، نسبت توزیع منطقه‌ای مصرف طی ده سال نشان‌دهنده کاهش سهم کشورهای آمریکای لاتین از ۳۵ درصد به ۲۸ درصد است. علت این امر تأثیر تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در کاهش‌قیمت کمپانیهای چند ملیتی و اختلاف ارزش دلار است. بطوریکه در آرژانتین ۳۷/۶%، برزیل ۱۳%، شیلی ۵۱/۷%، مکزیک ۲/۵% وونزوئلا ۵۳/۷ درصد کاهش قیمت‌ایجاد شده است.

* معاون اداره کل نظارت بر امور دارو

هرچند کـه نباید پائین بودن قدرت خرید کشورهای مزبور را از نظر دور داشت .

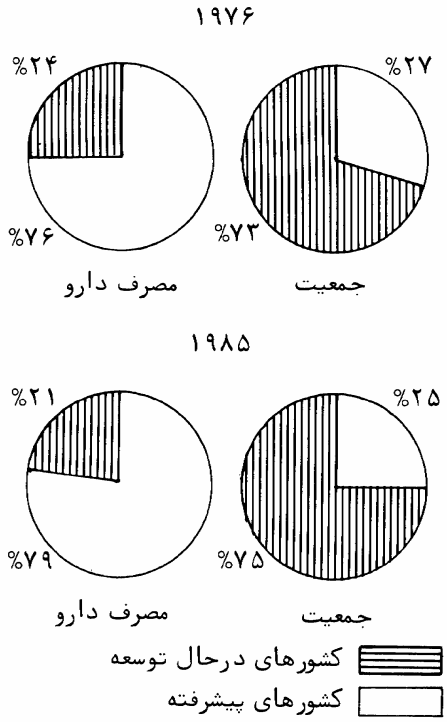

شکل ۱ــ توزیع جغرافیائی دارو در جهان و مقایسه آن با جمعیت (سال ۱۹۷۶ و ۱۹۸۵)

افزایش سهم مصرف دارو درکشورهای آسیائی ، بیشتر به دلیل افزایش جمعیت وافزایش قدرت خرید در بعضی از کشورهای منطقه میباشد . علل مختلفی در میزان رشد و کاهش مصرف دارو در کشورهای جهان دخالت دارد که میتوان آنرا از ابعاد گوناگون ، از جمله مقایسه مصرف دارو برحسب گروههای درمانی در نقاط مختلف مورد تجزیه‌وتحلیل قرار داد .

مصرف جهانی دارو برحسب گروههای درمانی

رشد مصرف داروهای قلبی عروقی و اعصاب و روان از جمله مشخصه‌کشورهای پیشرفته طی ده سال بوده است ، بطوریکه از سال ۱۹۷۵ تا سال ۱۹۸۵ میزان مصرف داروهای قلبی عروقی از سهم ۱۴ درصد کل بازار داروئی به ۱۸ درصد رشدیافته‌است (جدول‌شماره۲) . در این دوره ، یک چهارم ترکیبات کشف شده در دنیا ، درگروه داروهای قلبی عروقی جای داشته‌اند . بعد از این گروه ، از نظر کشف داروهای جدید به ترتیب داروهای سیستم اعصاب مرکزی و داروهای ضد التهاب جای دارند . در کشورهای پیشرفته ، ۱۵ــ۹ درصد داروها را آنتی‌بیوتیکها تشکیل میـداده ، درصورتیکه‌رقم مزبوردرکشورهای‌درحال‌توسعه ۲۴ــ۲۰ درصد است . متأسفانه‌بعلت مشکلات بهداشتی و وجود بیمارهای عفونی ، بیشترین بودجه‌داروئی‌کشورهای‌درحال‌توسعه‌به‌آنتی‌بیوتیکها اختصاص یافته‌است . ژاپن تنهاکشور صنعتی دنیا است که مصرف آنتی‌بیوتیک آن بطور استثنائی بالا میباشد ، و علیرغم کاهش سهم بازار طی ده سال (از رقم ۲۳/۸ درصد به ۲۱/۲ درصد) ، بـاز هم بودجه هنگفتی را سالانه به آنتی‌بیوتیکها اختصاص میدهد (جدول شماره ۳). علت اصلی بالا بودن رقم

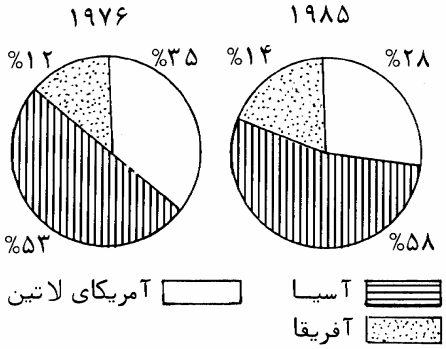

شکل ۲ــ مصرف دارو در کشورهای درحال توسعه در سال ۱۹۷۶ و ۱۹۸۵

مصرف آنتی بیوتیکها در ژاپن ، عادت پزشکان آن کشور به استفاده از آنتی بیوتیکهای پیشرفته و گرانقیمت از جمله سفالوسپورینها میباشد .

جدول ۱ــ مصرف جهانی دارو برحسب مناطق مختلف

(میلیارد دلار)

	۱۹۷۶	۱۹۸۵
آمریکای شمالی	۸/۷۶۱	۲۸/۱۴۱
اروپای غربی	۱۳/۱۱۱	۲۲
اروپای شرقی	۶/۱۹۷	۹/۶۰۰
ژاپن	۴/۰۲۰	۱۴/۰۳۸
اقیانوسیه	۰/۲۸۰	۰/۷۰۰
آمریکای لاتین	۳/۶۸۹	۵/۶۰۰
آفریقا	۱/۲۶۸	۲/۷۰۰
آسیا	۲/۹۲۰	۶/۶۰۰
چین	۲/۶۰۰	۴/۷۰۰
جمع کل	۴۳/۰۴۶	۹۴/۰۷۹

در اروپا و آمریکا بیشترین مصرف مربوط به داروهای قلبی عروقی است . این رقم از سال ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۵ از ۲۰٪ به ۲۴٪ افزایش یافته است. معمولا "اصلی ترین داروهای مورد مصرف در کشورهای پیشرفته ، شامل داروهای ضد اولسر ، ضد هیجان و فشار خون میباشد ، درصورتیکه در کشورهای فقیر، بیشترین داروهای مورد نیاز شامل داروهای مربوط به بیماریهای گرمسیری ، داروهای انگلی ، داروهای ضد اولسر

● در فاصله سالهای ۱۹۷۶ تا ۱۹۸۵، میزان مصرف دارو در دنیا از رقم ۴۲ میلیارد دلار به ۹۴/۱ میلیارد دلار رسیده است

و داروهای ضد بیماریهای عفونی است. هرچند که کشور ما در تقسیم بندیهای جغرافیائی و اقتصادی جزء کشورهای درحال توسعه طبقه ــ بندی میگردد ، ولی از نظر مصرف گروههای درمانی بسیار استثنائی است که خود مقوله مفصلی برای تحقیق است .

مصرف دارو برحسب گروههای درمانی در ایران

طی پنج سال ، وضعیت فروش دارو از نظر گروههای درمانی چندان تغییر نداشته وتقریبا "

جدول ۲ــ درصد مصرف جهانی داروها براساس گروه درمانی (سالهای ۷۵ــ۸۰ــ۸۳ــ۸۴ــ۸۵)

طبقه‌بندی درمانی داروها	۱۹۷۵	۱۹۸۰	۱۹۸۳	۱۹۸۴	۱۹۸۵
داروهای قلبی عروقی	۱۴	۱۶/۱	۱۶/۸	۱۷/۳	۱۸/۱
داروهای ضد بیماریهای عفونی	۱۷/۶	۱۸	۱۷/۶	۱۷/۶	۱۷/۱
داروهای گوارشی و داخلی	۱۵/۹	۱۴/۶	۱۴/۵	۱۴/۵	۱۴/۶
آنالژزیکها	۱۵	۱۳/۶	۱۳/۵	۱۳/۲	۱۲/۹
داروهای تنفسی	۸/۵	۷/۸	۷/۱	۶/۹	۷/۱
داروهای سیستم اعصاب مرکزی	۸/۳	۷/۷	۷/۱	۷/۱	۶/۹
داروهای تغذیه‌ای	۶/۷	۷/۳	۷/۷	۷/۶	۷/۶
سایر داروها	۱۴	۱۴/۹	۱۵/۷	۱۵/۸	۱۵/۷

غالب سالها میزان سهم گروههای درمانی تحت تأثیر کمبودهای بازار تغییرات جزئی داشته است.

در پایان آذر ماه کل فروش دوازده ماهه دارو (سه ماه زمستان ۶۷+۹ ماهه ۶۸) از نظر ارزش ۱۱۳/۶ میلیارد ریال و از نظر واحد ۱۰/۹ میلیارد عدد میباشد (جداول ۴و۵) که بیشترین سهم ریالی فروش مربوط به داروهای ضد بیماریهای عفونی است. در این مدت داروهای ضد بیماریهای عفونی ۳۱/۳%، داروهای

جدول ۳- درصد مصرف داروها براساس گروههای درمانی در مناطق مختلف دنیا (۱۹۸۳ و ۱۹۸۵)

طبقه‌بندی درمانی داروها	آمریکا		اروپا		ژاپن		سایر کشورهای دنیا	
	۱۹۸۳	۱۹۸۵	۱۹۸۳	۱۹۸۵	۱۹۸۳	۱۹۸۵	۱۹۸۳	۱۹۸۵
داروهای قلبی و عروقی	۱۹/۱	۲۰/۸	۲۲/۹	۲۴/۳	۱۲/۲	۱۳/۶	۱۲/۹	۱۳/۵
داروهای ضد بیماریهای عفونی	۱۵/۱	۱۵	۱۶/۱	۱۳/۸	۲۳/۸	۲۱/۲	۱۷/۸	۱۹/۲
داروهای گوارشی و داخلی	۱۷/۴	۱۷	۱۱/۶	۱۱/۹	۱۳/۱	۱۳/۱	۱۵/۷	۱۵/۸
آنالژیکها	۱۱/۹	۱۱/۵	۱۳	۱۳/۵	۹/۵	۸/۶	۱۶/۱	۱۴/۶
داروهای تنفسی	۴/۳	۴	۷/۶	۷/۹	۳/۲	۴/۶	۹/۴	۹/۱
داروهای سیستم اعصاب مرکزی	۹/۹	۱۰/۴	۹	۸/۴	۱۰/۳	۱۰/۳	۳/۲	۲/۷
داروهای تغذیه‌ای	۷/۶	۶/۸	۹/۱	۸/۹	۱۲/۴	۱۳/۵	۵	۵
سایر داروها	۱۴/۷	۱۴/۵	۱۰/۷	۱۱/۳	۱۵/۵	۱۵/۱	۱۹/۹	۲۰/۱

جدول ۴- فروش دارو برحسب گروه درمانی طی دوره یکساله برحسب قیمت مصرف‌کننده (سه ماه زمستان ۶۷+ فروش ۹ ماهه ۶۸)

ردیف	نام گروه درمانی	فروش سالانه میلیون ریال	درصد	درصد رشد نسبت به دوره مشابه
	فروش کل بازار داروئی ایران	۱۱۳/۶۰۴	۱۰۰	۱۴/۳
۱	داروهای ضد بیماریهای عفونی	۳۵/۵۳۳	۳۱/۳۰	۱۰/۷
۲	داروهای بیماریهای اعصاب	۱۶/۰۲۶	۱۴/۱	۱۵/۵
۳	" " تغذیه‌ای	۱۳/۷۸۳	۱۲/۱	۳۷
۴	" " گوارشی	۱۲/۲۷۳	۱۰/۸	۱۷/۳
۵	" " تنفسی	۱۱/۳۸۰	۱۰	۳۶
۶	" " موضعی	۹/۴۴۲	۸/۳	۶/۵
۷	" " هورمونی	۵/۵۷۵	۴/۹	-۱۱/۸
۸	" " قلبی عروقی	۳/۷۳۸	۳/۳	۲۲/۳
۹	" " متفرقه	۱/۸۰۷	۱/۶	۳۲/۶
۱۰	" متعادل‌کننده خون	۱/۳۶۷	۱/۲	-۲۵/۲
۱۱	" بیولوژیک	۱/۰۷۹	۱	-۳۰/۲
۱۲	سایر داروها	۶۳۷	۰/۶	۴/۱
۱۳	داروهای سرطانی	۵۶۵	۰/۵	۱۹/۵
۱۴	داروهای با حجم زیاد (بالکها)	۳۹۵	۰/۳	۱۰/۷

سیستم اعصاب مرکزی ۱۴/۱%، داروهای تغذیه‌ای ۲۱/۱%، گوارشی ۱۰/۸% و تنفسی ۱۰% مصرف را تشکیل میدهند. لذا بطور متوسط یک‌سوم داروهای مصرفی کشور به آنتی‌بیوتیکها و سایر داروهای ضد بیماریهای عفونی اختصاص پیدا میکند. در این گروه درمانی، امر قیمت پائین این گروه داروئی در کشور است. در این گروه از داروها بترتیب (از نظر عددی) سهم داروهای آنالژزیک و ضد التهابهای غیر استروئیدی دو سوم و سهم داروهای سایکوتیک و . . . . . یک‌سوم میباشد، که بدون استثناء هر دو گروه بطور بی‌رویه مورد

جدول ۵ــ فروش دارو برحسب گروه درمانی طی دوره یکساله واحد (سه ماهه زمستان ۶۷+ فروش ۹ ماهه ۶۸)

ردیف	گروه درمانی	فروش عددی میلیون واحد	درصد	درصد رشد نسبت به دوره مشابه
	فروش کل بازار داروئی ایران	۱۰/۸۷۳	۱۰۰	۱۰/۹
۱	داروهای ضد بیماریهای عفونی	۱/۸۲۲	۱۶/۸	۱۹/۷
۲	" بیماریهای اعصاب	۳/۹۶۳	۳۶/۴	۷/۷
۳	" " تغذیه‌ای	۸۴۹	۷/۸	۱/۶
۴	" " گوارشی	۱/۳۹۵	۱۲/۸	۳/۸
۵	" " تنفسی	۱/۰۲۳	۹/۴	۲۷/۵
۶	" " موضعی	۱۰۷	۱	-۰/۳
۷	" " هورمونی	۵۶۱	۵/۲	۱۶/۹
۸	" " قلبی عروقی	۷۹۰	۷/۳	۲۵
۹	" " متفرقه	۳۵	۰/۳	۲۲/۲
۱۰	" متعادل‌کننده خون	۱۸۰	۱/۷	-۲/۵
۱۱	" بیولوژیک	۶	۰/۱	-۳۳
۱۲	سایر داروها	۱۳۶	۱/۳	-۲۱/۹
۱۳	داروهای سرطانی	۴	۰	۱/۲
۱۴	داروهای با حجم زیاد (بالکها)	۱	۰	-۲۴/۹

سهم آنتی‌بیوتیکها ۸۵ درصد و سایر داروهای ضد بیماریهای عفونی شامل داروهای ضد سل، ضد مالاریا، ضد آمیب و ضد عفونت ادراری جمعا" ۱۵ درصد میباشد. از بین آنتی‌بیوتیکها، فقط اشکال مختلف آمپی‌سیلین و آموکسی‌سیلین، سالیانه حدود ۱۵ میلیارد ریال مصرف میشود که باندازه سهم کل داروهای ضد بیماریهای عفونی در اروپا و آمریکاست. مصرف داروهای سیستم اعصاب مرکزی در ایران، از نظر ارزش ریالی در جایگاه دوم و از نظر عددی (۳۶/۴ درصد) در ردیف اول قرار داشته که علت این مصرف قرار میگیرند. با توجه به آمار فوق چنانچه جمعیت ایران را ۵۳ میلیون در نظر بگیریم، میبایستی هر ایرانی سالیانه ۷۵ عدد قرص مسکن و یا آرامبخش مصرف نماید.

مآخذ:

۱ــ آمارنامه داروئی ایران کوارتر سوم سال ۱۳۶۸ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

2-The world drug situotion world health organizaition Geneva 1988.